

ՄԵՐԳԵՅ ՄԵՂՐՅԱՆ

ՀՀ գլխավոր հարկադիր կատարող,
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի քաղաքացիական
դատավարության ամբիոնի դոցենտ,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու

ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ

ՀՀ տնտեսական մրցակցության պաշտպանության
պետական հանձնաժողովի անդամ,
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի ուսանողական
իրավաբանական խորհրդատվության կենտրոնի
դասախոս-կոորդինատոր,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու

**ԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆ
ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ**

Կատարողական վարույթի հարուցման նախադրյալների մեջ կարևորագույն տեղ են զբաղեցնում կատարողական փաստաթղթերը: Աշխատությունում, հայրենական և արտասահմանյան տեսական աղբյուրների, կատարողական վարույթի վերաբերյալ միջազգային փաստաթղթերի, ՀՀ և այլ երկրների օրենսդրության, ՄԻԵԴ, Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումների համատեքստում, քննարկվում է կատարողական թերթի ինստիտուտը՝ հետազոտության առանցքում դնելով նաև դատավարական խնայողության սկզբունքը և դատարանների գերծանրաբեռնվածության նվազեցման հրամայականը: Արդյունքում հեղինակները, եզրահանգելով, որ կատարողական թերթի ինստիտուտը թե՛ բովանդակային, թե՛ ընթացակարգային առումով չի համապատասխանում դատական ակտի հարկադիր կատարման իրավունքի նկատմամբ կիրառելի արդյունավետության պահանջին, մասնավորապես՝ դատավարական խնայողության սկզբունքին, առաջարկում են համարժեք օրենսդրական և տեխնիկական միջոցներով հրաժարվել կատարողական թերթի ինստիտուտից՝ դատական ակտերի դեպքում կատարողական փաստաթուղթ դիտարկելով անմիջականորեն դատական ակտը:

Հիմնարարներ – հարկադիր կատարման ենթակա ակտ, կատարողական թերթ, կատարողական փաստաթուղթ, դատական պաշտպանության իրավունք, կատարողական վարույթի արդյունավետություն, դատավարական խնայողություն:

Դատական ակտերի հարկադիր կատարման ինստիտուտն ունի բացառիկ նշանակություն արդարադատության արդյունքների կենսագործման հարցում և կոչված է ամբողջացնելու դատական պաշտպանության գործընթացը: Այն դիտարկվում է որպես արդար դատաքննության իրավունքի անբաժանելի մաս, քանի որ մարդու խախտված իրավունքների դատական պաշտպանության իրավունքը չի կարող երաշխավորված իրացվել, եթե խախտված իրավունքների վերականգնման վերաբերյալ վերջնական և պարտադիր ուժ ունեցող դատական ակտը մնում է անկատար¹: Ավելին, դատական ակտերի կատարման իրավունքն առնչվում է սեփականության իրավունքին, քանի որ դատական ակտերի կատարմանը ողջամիտ ժամկետում հասնելու անհնարիությունը համարվում է միջամտություն² ունեցվածքից անարգել օգտվելու իրավունքի

իրականացմանը²:

Դատական ակտերի կատարելիության երաշխավորումը կարևորվում է նաև անկախ ու հարգված դատական իշխանություն ստեղծելու և զարգացնելու առումով: Այդ պատճառով Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեն, անդրադառնալով դատական ակտերի հարկադիր կատարման նշանակությանը, առանձնակի արժևորել է անդամ պետությունների կողմից դատական ակտերի պատշաճ, արդյունավետ և ողջամիտ ժամկետում կատարման ապահովումը³:

Հայաստանի Հանրապետությունում դատական ակտերի հարկադիր կատարումն իրականացվում է կատարողական վարույթի միջոցով, որի հետ կապված հարաբերությունները հիմնականում կարգավորվում են «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» օրենքով (այսուհետ՝

www.ardaradutyjournal.com

Օրենք)⁴: Ընդ որում, կատարողական վարույթի միջոցով ապահովվում է ոչ միայն դատական ակտերի, այլև մի շարք այլ ակտերի (անբողոքարկելի վարչական ակտեր, ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշումներ, կատարողական մակագրության թերթեր և այլն) հարկադիր կատարումը: Այսինքն՝ օրենսդիրը հարկադիր կատարման ենթակա ակտերի շրջանակը չի սահմանափակել միայն դատական ակտերով⁵:

Միևնույն ժամանակ, հարկ է նշել, որ հարկադիր կատարողը կարող է ձեռնամուխ լինել համապատասխան ակտի հարկադիր կատարմանը միայն կատարողական վարույթ հարուցելու դեպքում: Այլ կերպ ասած՝ առանց կատարողական վարույթ հարուցելու հարկադիր կատարողն իրավունք չունի իրականացնել կատարողական գործողություններ և կիրառել հարկադիր կատարման միջոցներ⁶:

Հարկադիր կատարման ընթացակարգ սկսելու հիմք է համապատասխան փաստաթղթերի ներկայացումը հարկադիր կատարողին, որոնք մասնագիտական գրականության մեջ անվանվում են կատարողական փաստաթղթեր⁷: Այս տեսանկյունից Օրենքի համակարգային վերլուծությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ այն առանձնացնում է կատարողական փաստաթղթերի երեք տեսակ՝ կատարողական թերթը, կատարողական մակագրության թերթը և անբողոքարկելի վարչական ակտը: Մասնավորապես, Օրենքի 4-րդ հոդվածի համաձայն՝ հարկադիր կատարման միջոցների կիրառման հիմքը սույն օրենքով սահմանված կարգով տրված կատարողական թերթն է և կատարողական մակագրության թերթը, ինչպես նաև «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» օրենքի⁸ 88-րդ հոդվածի 4-րդ մասի պահանջների պահպանմամբ ներկայացված դիմումը:

Դժվար չէ նկատել, որ հիշատակված դրույթում օրենսդիրը տարբերակված մոտեցում է ցուցաբերել կատարողական տարբեր փաստաթղթերի կապակցությամբ: Խոսքն այն մասին է, որ, եթե կատարողական մակագրության թերթի և անբողոքարկելի վարչական ակտի համար կատարողական փաստաթուղթ է դիտարկվում հենց հարկադիր կատարման ենթակա ակտը⁹, ապա դատական ակտերի պարագայում մնան դերը վերապահվել է կատարողական թերթին: Այլ կերպ ասած՝ միայն դատական ակտերի հարկադիր կատարման դեպքում է օրենսդիրը պահանջում նոր կատարողական փաստաթղթի՝ կատարողական թերթի կազմում, իսկ մնացած դեպքերում բավարար է դիտարկվում համապատասխան հարկադիր կատարման ենթակա ակտի

ներկայացումը հարկադիր կատարողին:

Ինչպես նշվեց, դատական ակտերի հարկադիր կատարման իրավունքը դիտարկվում է որպես դատական պաշտպանության իրավունքի անբաժանելի մաս, որի իրականացումը ևս պետք է երաշխավորվի այն մոտեցումներին համահունչ, որոնք բնութագրական են դատական պաշտպանության իրավունքին: Այսպես, Սահմանադրության¹⁰ 61-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունք, իսկ 75-րդ հոդվածում ամրագրված է, որ հիմնական իրավունքները և ազատությունները կարգավորելիս օրենքները սահմանում են այդ իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ կազմակերպական կառուցակարգեր և ընթացակարգեր: Հետևաբար, դատական ակտերի հարկադիր կատարման ինստիտուտի դեպքում կարևորագույն բնութագրիչ պետք է դիտարկել արդյունավետությունը:

Այս կապակցությամբ ուշադրության է արժանի նաև Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի այն մոտեցումը, որով վերջինս անդամ պետություններին առաջարկել է ապահովել դատական ակտերի, ինչպես նաև, որոշ դեպքերում, ոչ դատական կատարողական փաստաթղթերի, արդյունավետ և ծախսարդյունավետ կատարումը¹¹:

Նման պայմաններում գիտագործնական կարևոր նշանակություն ունի այն հարցադրման պատասխանը, թե որքանով է կատարողական թերթի ինստիտուտը համապատասխանում արդյունավետության պահանջին:

«Արդյունավետություն» բառը բառարանային նշանակությամբ ներառում է ինչպես արգասաբերությունը, այնպես էլ՝ շահավետությունը¹²: Այսինքն՝ որևէ երևույթի արդյունավետության մասին խոսելիս կարևորվում են թե՛ դրա՝ հետապնդվող նպատակին հասնելու ունակության, թե՛ այդ գործընթացում հնարավորինս փոքր ջանքերի ներդրման անհրաժեշտության հանգամանքները: Ուստի, վերջին տեսանկյունից ցանկացած ինստիտուտի արդյունավետության դիտարկումն ուղղակի աղերսներ ունի տնտեսվարության կամ խնայողության գաղափարի հետ: Այն դատավարական իրավունքում խտացվում է դատավարական խնայողության սկզբունքի շրջանակներում և դրսևորվում է դատարանի ու դատավարության այլ սուբյեկտների նվազագույն գործառության, ժամանակային և ֆինանսական ծախսերով հետապնդվող նպատակի կենսագործման երաշխա-

վորման մեջ: Ընդ որում, դատավարական խնայողության սկզբունքն առաջին հերթին հասցեագրված է օրենսդրին և պահանջում է օրենսդրության մեջ անհրաժեշտ գործիքակազմի առկայություն¹³:

Հիշատակվածի լույսի ներքո առաջնահերթ նշանակություն ունի դատական ակտի և կատարողական թերթի միջև առկա կապի, ինչպես նաև օրենսդրոբեն այս փաստաթղթերի առանձնացման անհրաժեշտության գնահատումը: Այս առումով ելակետային են կատարողական թերթ տալու հիմք հանդիսացող դատական ակտերի և կատարողական թերթի բովանդակություններին ներկայացվող պահանջները, որոնցից առաջինները սահմանված են դատավարական օրենքներում, իսկ կատարողական թերթում ներառվող տեղեկությունների շրջանակը նախատեսված է Օրենքի 21-րդ հոդվածի 1-ին մասում:

Վերաբերելի կարգավորումների ուսումնասիրությունը և համեմատական վերլուծությունը ցույց են տալիս, որ կատարողական թերթում այս կամ այն կերպ վերաբառադրվում է դրա տրման հիմք հանդիսացող դատական ակտերի բովանդակությունը: Կատարողական թերթի բովանդակությունում ներառվող միակ հավելյալ տեղեկությունը թերևս կարելի է համարել հարկադիր կատարման ենթակա դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելու ամսաթվի վերաբերյալ տվյալը: Հետևաբար, պետք է ընդգծել, որ կատարողական թերթի միակ գործառույթը, ըստ էության, սահմանափակվում է դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտած լինելու փաստի հաստատմամբ:

Միաժամանակ կատարողական թերթի բովանդակային պահանջներն ուշադրության են արժանի այն առումով, որ դրանք հանդես են գալիս որպես կատարողական թերթի տրման հիմք հանդիսացող դատական ակտում առկա տվյալները կոնկրետ կատարողական վարույթի շրջանակներում որոշակիացնող դերակատարությամբ, օրինակ՝ կատարողական թերթում պահանջատիրոջ և պարտապանի սահմանմամբ կամ դատական ակտի եզրափակիչ մասի կատարման ենթակա մասի նախատեսմամբ: Այնուամենայնիվ, կատարողական թերթի այս գործառույթը կրում է օժանդակ բնույթ, և դրա բացակայությունը չունի որոշիչ նշանակություն, քանի որ Օրենքի կարգավորումները միայն դատական ակտում առկա տվյալների հիման վրա թույլ են տալիս ստանալ համապատասխան հարցերի պատասխանները: Այսպես, օրինակ, Օրենքի 7-րդ հոդվածում տրված են «պահանջատեր» և «պարտապան» հասկացությունների բնորոշումները, որոնց հիման վրա որոշվում է անձի

կարգավիճակը կատարողական թերթում, այս նաև՝ կատարողական վարույթում:

Վերոհիշյալի համատեքստում պակաս կարևոր չէ կատարողական թերթ տալու ընթացակարգը, որն, ընդհանուր առմամբ, նախատեսված է Օրենքի 18-րդ հոդվածում: Մասնավորապես, որպես կանոն, Օրենքը կատարողական թերթ տալու ընթացակարգի մեկնարկը կապում է պահանջատիրոջ կողմից դատարան ներկայացվող դիմումի հետ, որին պետք է կցվի դիմումի օրինակը պարտապանին ուղարկելու մասին ապացույց: Այնուհետև, եզրափակիչ դատական ակտերի դեպքում՝ դիմումն ստանալու օրվան հաջորդող երկշաբաթյա ժամկետի ավարտից հետո՝ եռօրյա ժամկետում, իսկ միջանկյալ դատական ակտերի դեպքում՝ դիմումն ստանալու օրվանից հետո՝ եռօրյա ժամկետում, դատարանը լուծում է կատարողական թերթ տալու հարցը՝ տալով կատարողական թերթ կամ առանց դատական նիստ հրավիրելու՝ կայացնելով կատարողական թերթ տալու դիմումը մերժելու կամ դիմումն առանց քննության թողնելու մասին որոշում: Կատարողական թերթ տալու դիմումը մերժելու կամ այն առանց քննության թողնելու մասին որոշումներն էլ իրենց հերթին ենթակա են բողոքարկման: Ընդ որում, մինչև 2019թ.-ին Օրենքում կատարված փոփոխությունները¹⁴ դատարանը չունի կատարողական թերթ տալու դիմումը մերժելու կամ այն առանց քննության թողնելու լիազորություն և դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո իրավունքի ուժով պարտավոր էր պահանջատիրոջ դիմումի հիման վրա տալ կատարողական թերթ¹⁵:

Այսպիսով, ստացվում է, որ դատական ակտերի հարկադիր կատարման ընթացակարգ նախաձեռնելու համար կատարողական թերթի տրամադրումը ենթադրում է մի շարք գործողություններ, որոնք ենթակա են կատարման շահագրգիռ անձի և դատական ակտ կայացրած դատարանի, իսկ կատարողական թերթ տալու դիմումն առանց քննության թողնելու կամ մերժելու որոշումներ կայացվելու և դրանք բողոքարկելու պարագայում՝ նաև վերադաս դատական ատյանի կողմից: Եվ սա այն դեպքում, երբ կատարողական թերթը, ըստ էության, կրկնում է այն տալու հիմք հանդիսացող դատական ակտի բովանդակությունը՝ այն բացառությամբ, որ դրանում նախատեսվում են հարկադիր կատարման ենթակա դատական ակտի ուժի մեջ մտնելու մասին տվյալներ:

Այնհայտ է, որ միայն դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտած լինելու հավաստման նպատակով կատարողական թերթի նախատեսումը չի

www.ardaradutyjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

կարող արդարացնել դատարանի և դատավարության այլ սուբյեկտների կողմից ներկայումս պահանջվող ջանքերի ծավալն այն պարագայում, երբ այդ և կատարողական վարույթի իրականացման համար անհրաժեշտ դատական գործի վերաբերյալ ցանկացած այլ տվյալ կարող է հարկադիր կատարողին փոխանցվել այս ոլորտում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների համարժեք լուծումների ներդրմամբ: Այլ կերպ ասած՝ կատարողական թերթի՝ որպես կատարողական փաստաթղթի գոյությունն իր բովանդակության և կազմավորման ընթացակարգի տեսանկյուններից համահունչ չէ դատավարական խնայողության սկզբունքին և արդյունավետության պահանջներին: Ուստի կատարողական թերթի միջնորդավորմամբ դատական ակտերի հարկադիր կատարման երաշխավորումը խնդրահարույց է:

Միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը ևս վկայում է այն մասին, որ ներկայումս մի շարք երկրներում դատական ակտի հարկադիր կատարման համար դատարանի կողմից կատարողական թերթի կամ այլ լրացուցիչ փաստաթղթի տրամադրման վերաբերյալ պահանջներ առկա չեն: Այսպես, Ֆրանսիայի Քաղաքացիական կատարողական վարույթի մասին օրենսգրքի համաձայն՝ կատարման ենթակա իրավական ակտը բավարար է Քաղաքացիական կատարողական վարույթի մասին օրենսգրքով սահմանված հարկադիր կատարման միջոցների կիրառման համար ¹⁶:

Հարկադիր կատարման միջոցների կիրառման հիմքը կատարման ենթակա ակտն է համարվում նաև Էստոնիայում ¹⁷, Ֆինլանդիայում ¹⁸, Սերբիայում ¹⁹ և Շվեդիայում ²⁰: Դատական կամ կատարման ենթակա այլ ակտի առկայության դեպքում դատարանից կամ այլ լիազոր մարմնից որևէ այլ որոշում հայցելու անհրաժեշտություն չկա ²¹: Կատարման ենթակա դատական ակտը պետք է կցվի դիմումին ²²:

Հունաստանում ևս հարկադիր կատարման միջոցների կիրառման համար հիմք է օրինական ուժի մեջ մտած դատական/վարչական ակտը: Համաձայն Հունաստանի քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ կատարողական վարույթ հարուցելու համար պահանջատերը պետք է դիմումի հետ ներկայացնի կատարման ենթակա ակտի վավերացված պատճենը, որը հիմք է հարկադիր կատարման միջոցների կիրառման համար ²³:

Չեխիայի քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ «Դատական ակտի հարկադիր կատարումը» վերտառությամբ 261-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ դատական ակտի հարկադիր կատարման համար հիմք է պահանջատիրոջ դիմումը: Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ դիմումին պետք է կցվի կատարման ենթակա դատական/վարչական ակտը ²⁴:

Գերմանիայի քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 724-րդ պարագրաֆի 1-ին մասի համաձայն՝ դատական ակտի հարկադիր կատարումն իրականացվում է դատական ակտի պատճեն-օրինակի հիման վրա, որում առկա է նշում կատարման մասին (կատարման օրինակ-պատճեն): Նույն պարագրաֆի 2-րդ մասի համաձայն՝ կատարման օրինակ-պատճենը տրամադրվում է առաջին ատյանի դատարանի գրասենյակի ղեկավար աշխատակցի կողմից, իսկ եթե գործը վերադաս դատական ատյանում է՝ այդ դատարանի աշխատակցի կողմից: Հետևաբար, Գերմանիայում կատարողական վարույթ հարուցելու իրավական հիմքը դատական ակտը կայացրած դատարանի գրասենյակի աշխատակցի կողմից վավերացված դատական ակտի պաշտոնական պատճենն է, որի վրա առկա է կատարողական մակագրություն՝ հետևյալ բովանդակությամբ. «Դատական ակտի հաստատված պատճենը տրամադրվում է հարկադիր կատարման նպատակներով» ²⁵:

Դատական ակտը որպես անմիջական կատարողական փաստաթուղթ դիտարկելու դեպքեր առկա են նաև միջազգային փաստաթղթերում: Այսպես, օրինակ՝ Հարկադիր կատարման համաշխարհային օրենսգրքի 4-րդ հոդվածի համաձայն՝ հարկադիր կատարման ենթակա վճռի կատարման հասնելու համար շահառուից չպետք է պահանջվի իրավական այլ ընթացակարգի նախաձեռնում ²⁶: Նույն կերպ Անդրազգային քաղաքացիական դատավարության ՈՒՆԻԴՐՈՒԻՄ (UNIDROIT) սկզբունքների 26-րդ կետը սահմանում է, որ առաջին ատյանի դատարանի վերջնական վճիռը, ընդհանուր կանոնի համաձայն, պետք է լինի անմիջապես կատարելի ²⁷:

Հայաստանի Հանրապետությունում կատարողական թերթի ինստիտուտից հրաժարման անհրաժեշտության մասին է վկայում նաև դատարանների գերծանրաբեռնվածության խնդիրը: Մասնավորապես, ներկայումս դատարանների կողմից տարեկան կտրվածքով տրվող կատարողական թերթերի քանակը գերազանցում է հարյուր հազարը, որոնք կազմելու համար ծախսված ժամանակի հանրագումարը բավարար է միայն այդ գործընթացով առնվազն հինգ դատավորի զբաղվածությունն ապահովելու համար: Հասկանալի է, որ այս իրավիճակն իր հերթին չի կարող ազդեցություն չունենալ դատարանների վարույթում գտնվող գործերի

քննության ժամկետների վրա՝ առնվազն ստեղծելով ողջամիտ ժամկետում գործի քննության երաշխիքի խախտման սպառնալիքներ: Հենց այս բոլոր հանգամանքների հաշվառմամբ ողջունելի է կատարողական թերթի փոխարեն համարժեք այլ լուծումների ներդրմանն ուղղված Արդարադատության նախարարության օրենսդրական նախաձեռնությունը, որի մշակման գործընթացին մասնակցություն են ունեցել նաև այս աշխատանքի հեղինակները²⁸:

Այսպիսով, կատարողական թերթի ինստիտուտի վերաբերյալ վերլուծությունների հիման վրա կարելի է անել հետևյալ եզրահանգումները.

1. Օրենսդիր տարրերակված մոտեցում է ցուցաբերել հարկադիր կատարման ենթակա ակտերի կապակցությամբ, քանի որ անբողոքարկելի վարչական ակտերի և կատարողական մակագրության թերթի դեպքում կատարողական փաստաթուղթ է դիտարկել հենց այդ ակտերը, իսկ դատական ակտերի դեպքում նման դեր է վերապահվել դատական ակտի հիման վրա կազմված կատարողական թերթին:

2. Կատարողական թերթը, ըստ էության, հիմնականում կրկնում է այն տալու հիմք հանդիսացող դատական ակտի բովանդակությունը, և այդ առու-

մով կատարողական թերթի գործառույթը սահմանափակվում է միայն դրա տրման հիմք հանդիսացող դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտած լինելու հավաստմամբ:

3. Կատարողական թերթի ինստիտուտը թե՛ բովանդակային, թե՛ ընթացակարգային առումով համահունչ չէ դատավարական խնայողության սկզբունքի էությանը և, ըստ այդմ, չի բավարարում հարկադիր կատարման իրավունքի՝ որպես դատական պաշտպանության իրավունքի անբաժանելի մասի նկատմամբ կիրառելի արդյունավետ լինելու պահանջը:

4. Հրատապ է կատարողական թերթի ինստիտուտից հրաժարվելու անհրաժեշտությունը, որի հիմքում, ի թիվս այլնի, դրված են դատական ակտերի՝ որպես անմիջականորեն կատարողական փաստաթուղթ հանդիսանալու միջազգային տարածում ունեցող մոտեցումը և դատարանների գերձանրարեռնվածությունը կարգավորելու հրամայականը: Ընդ որում, նման փոփոխությունը պետք է ուղեկցվի օրենսդրական և տեխնիկական համարժեք և համապարփակ լուծումներով:

¹ Տե՛ս, օրինակ՝ Սարգոյ իրավունքների եվրոպական դատարանի Դ-ի Պեդեն ընդդեմ Իտալիայի գործով 26.09.1996թ., Բուրդովն ընդդեմ Ռուսաստանի գործով 07.05.2002թ., Խաչատրյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով 01.12.2009թ. վճիռները, Սահմանադրական դատարանի 24.11.2009թ. թիվ ՍԴ-Ռ-839 և 24.09.2013թ. թիվ ՍԴ-Ռ-1115 որոշումները:

² Տե՛ս, օրինակ՝ Սարգոյ իրավունքների եվրոպական դատարանի Իվանովն ընդդեմ Ուկրաինայի գործով 15.10.2009թ., Նիկողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով 18.05.2017թ., Ֆիդանյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով 11.01.2018թ. և Խաչատրյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով 01.12.2009թ. վճիռները:

³ Տե՛ս, Resolution No. 3 of the 24th Conference of European Ministers of Justice on “The implementation of judicial decisions in conformity with European standards”, 4 -5 October, 2001:

⁴ Ընդունվել է 05.05.1998թ.: Ուժի մեջ է մտել 01.01.1999թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 1998.06.15/12(45):

⁵ Այս իրողության հաշվառմամբ Կառավարության 10.10.2019թ. «Հայաստանի Հանրապետության դատական և իրավական բարեփոխումների 2019-2023 թվականների ռազմավարությունը և դրանից բխող գործողությունների ծրագրերը հաստատելու մասին» թիվ 1441-Լ որոշման թիվ 3 հավելվածում մշակվելիք նոր օրենքի նախագծի համար ընտրվել է «Կատարողական վարույթի մասին» վերնագիրը:

⁶ Տե՛ս, Денисова Е.И. Спорные вопросы возбуждения исполнительного производства // Вестник Омского университета. Серия “Право”, 2008, С. 94.

⁷ Տե՛ս, օրինակ՝ Гуреев В.А., Гуштин В.В. Исполнительное производство (4-е издание, исправленное и дополненное). - М.: Статут, 2014, С. 52-54, Чмырев С.Н., Губарева Т.И. Исполнительные документы и требования, предъявляемые к исполнительным документам // Вестник экономической безопасности, Право, 2016, Гнатко Е.А. Правовое регулирование исполнительных документов в Древней Руси и до судебной реформы 1864 года // Baikal Research

www.ardadadutyjournal.com

Journal, Право, 2016, Т 7, N 2, Гнатко Е.А. Недействительность исполнительных документов и основания признания их таковыми // Baikal Research Journal, Право, 2016, Т 7, N 6.

⁸ Ընդունվել է 18.02.2004թ.: Ուժի մեջ է մտել 31.12.2004թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 2004.03.31/18(317) Հոդ.413:

⁹ Օրենքի 4-րդ հոդվածում օգտագործված «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» օրենքի 88-րդ հոդվածի 4-րդ մասի պահանջների պահպանմամբ ներկայացված դիմումը» արտահայտությունից թեև կարող է այլ տպավորություն ստեղծվել, սակայն անհրաժեշտ է ընդգծել, որ դրանում հիշատակված «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» օրենքում պահանջվում է հարկադիր կատարման ներկայացնել հենց անբողոքարկելի դարձած վարչական ակտը, իսկ ինչ վերաբերում է դիմումով այն ներկայացնելուն, ապա այս պահանջը վերաբերելի է մաս մյուս՝ կատարողական և կատարողական մակագրության թերթերի հարկադիր կատարման ներկայացմանը:

¹⁰ Ընդունվել է 05.07.1995թ.: 06.12.2015թ. շարադրվել է նոր խմբագրությամբ: Տե՛ս ՀՀՊՏ 2015.12.21/Հատուկ բողոքարկում Հոդ. 1118:

¹¹ Տե՛ս, Council of Europe Recommendation REC(2003)17 of the Committee of Ministers to Member States on Enforcement (adopted by the Committee of Ministers on 9 September 2003 at the 851st meeting of the Ministers' Deputies).

¹² Տե՛ս, Աղայան Է.Բ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան: «Հայաստան» հրատ., Երևան, 1976, էջ 128, Սուքիասյան Ա.Մ., Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարան: Հայկական ՍՍՀ Գիտությունների Ակադեմիայի հրատ., Երևան, 1967, էջ 94:

¹³ Տե՛ս, Մեղրյան Ս.Գ., Մարկոսյան Տ.Ա., Գեղամյան Է.Կ., «Պարտադիր» հակընդդեմ հայցի ինստիտուտի իրավական բնույթը և գոյաբանական հիմքերը քաղաքացիական դատավարությունում // «Արդարադատություն» գիտական հանդես, Երևան, 2020, 2 (51), էջ 9:

¹⁴ Ընդունվել է 09.07.2019թ.: Ուժի մեջ է մտել 04.08.2019թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 2019.07.25/49(1502) Հոդ.642:

¹⁵ Տե՛ս, Սահմանադրական դատարանի 13.12.2016թ. թիվ ՍԳ-Ո-1330 որոշումը:

¹⁶ Հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://e-justice.europa.eu/content_procedures_for_enforcing_a_judgment-52-fr-en.do?member=1:

¹⁷ Տե՛ս, Code of Enforcement Procedure (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/516092014002/consolide>):

¹⁸ Տե՛ս, The Finnish Enforcement Code (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2007/en20070705_20070987.pdf):

¹⁹ Տե՛ս, Law on Enforcement Procedure, հոդված 2912, (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://arhiva.mpravde.gov.rs/images/Law%20on%20enforcement%20proceedings_180411.pdf):

²⁰ Տե՛ս, Enforcement Code (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://policehumanrightsresources.org/content/uploads/2016/08/Enforcement-Code-Sweden-1981.pdf?x68217>):

²¹ Հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://e-justice.europa.eu/content_procedures_for_enforcing_a_judgment-52-se-en.do?member=1:

²² Տե՛ս, Enforcement Code (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://policehumanrightsresources.org/content/uploads/2016/08/Enforcement-Code-Sweden-1981.pdf?x68217>):

²³ Հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://saplegal.gr/media/pdfs/Enforcement_of_Domestic_Judgments_on_Civil_and_Commercial_matters.pdf:

²⁴ Հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://is.muni.cz/el/1422/jaro2008/SOC026/um/99-1963_EN.pdf:

²⁵ Հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html):

²⁶ Տե՛ս, Global Code of Enforcement, UIHJ Publication, 2015 (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://www.uilhj.com/downloads/global-code-of-enforcement/#:~:text=The%20Global%20Code%20of%20Enforcement,major%20international%20organisations%20and%20institutions>):

²⁷ Տե՛ս, ALI / UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure, 2006 The American Law Institute and UNIDROIT (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://www.unidroit.org/instruments/civil-procedure/ali-unidroit-principles>):

²⁸ Տե՛ս, «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի և հարակից օրենքների նախագծերի փաթեթը (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://www.e-draft.am/projects/2900>):

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աղայան Է.Բ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան: «Հայաստան» հրատ., Երևան, 1976, 1615 էջ:
2. Մեղրյան Ս.Գ., Մարկոսյան Տ.Ա., Գեղամյան Է.Կ., «Պարտադիր» հակընդդեմ հայցի ինստիտուտի իրավական բնույթը և գոյաբանական հիմքերը քաղաքացիական դատավարությունում // «Արդարադատություն» գիտական հանդես, Երևան, 2020, 2 (51):
3. Սուքիասյան Ա.Մ., Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարան: Հայկական ՍՍՀ Գիտությունների Ակադեմիայի հրատ., Երևան, 1967, 1242 էջ:
4. Гуреев В.А., Гушин В.В. Исполнительное производство. (4-е издание, исправленное и дополненное). - М.: Статут,

2014, 455 էջ:

5. Гнатко Е.А. Недействительность исполнительных документов и основания признания их таковыми // Baikal Research Journal, Право, 2016, Т 7, N 6 (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://cyberleninka.ru/article/n/nedeystvitenost-ispolnitelnyh-dokumentov-i-osnovaniya-priznaniya-ih-takovymi>):
6. Гнатко Е.А. Правовое регулирование исполнительных документов в Древней Руси и до судебной реформы 1864 года // Baikal Research Journal, Право, 2016, Т 7, N 2 (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://www.researchgate.net/publication/309273207_Pravovoe_regulirovanie_ispolnitelnyh_dokumentov_v_Drevnej_Rus_i_i_do_sudebnoj_reformy_1864_goda):
7. Денисова Е.И. Спорные вопросы возбуждения исполнительного производства // Вестник Омского университета. Серия “Право”, 2008.
8. Чмырев С.Н., Губарева Т.И. Исполнительные документы и требования, предъявляемые к исполнительным документам // Вестник экономической безопасности, Право, 2016.
9. Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի Դի Պեդեն ընդդեմ Իտալիայի գործով 26.09.1996թ. վճիռը:
10. Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի Բուրդովն ընդդեմ Ռուսաստանի գործով 07.05.2002թ. վճիռը:
11. Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի Իվանովն ընդդեմ Ուկրաինայի գործով 15.10.2009թ. վճիռը:
12. Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի Խաչատրյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով 01.12.2009թ. վճիռը:
13. Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի Նիկողոսյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով 18.05.2017թ. վճիռը:
14. Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի Ֆիդանյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով 11.01.2018թ. վճիռը:
15. Սահմանադրական դատարանի 24.11.2009թ. թիվ ՍԳՈ-839 որոշումը:
16. Սահմանադրական դատարանի 24.09.2013թ. թիվ ՍԳՈ-1115 որոշումը:
17. Սահմանադրական դատարանի 13.12.2016թ. թիվ ՍԳՈ-1330 որոշումը:
18. Council of Europe Recommendation REC(2003)17 of the Committee of Ministers to Member States on Enforcement (adopted by the Committee of Ministers on 9 September 2003 at the 851st meeting of the Ministers’ Deputies):
19. Resolution No. 3 of the 24th Conference of European Ministers of Justice on “The implementation of judicial decisions in conformity with European standards”, 4 -5 October, 2001.
20. Global Code of Enforcement, UIHJ Publication, 2015 (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://www.uihj.com/downloads/global-code-of-enforcement/#:~:text=The%20Global%20Code%20of%20Enforcement,major%20international%20organisations%20and%20institutions>).
21. ALI / UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure, 2006 The American Law Institute and UNIDROIT (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://www.unidroit.org/instruments/civil-procedure/ali-unidroit-principles>):
22. Civil Enforcement Proceedings Code of France, (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://e-justice.europa.eu/content_procedures_for_enforcing_a_judgment-52-fr-en.do?member=1):
23. Code of Enforcement Procedure of Estonia (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/516092014002/consolide>).
24. The Finnish Enforcement Code (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2007/en20070705_20070987.pdf).
25. Law on Enforcement Procedure of Serbia (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://arhiva.mpravde.gov.rs/images/Law%20on%20enforcement%20proceedings_180411.pdf).
26. Enforcement Code of Sweden (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://policehumanrightsresources.org/content/uploads/2016/08/Enforcement-Code-Sweden-1981.pdf?x68217>).
27. Civil Procedure Code of Greece (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://saplegal.gr/media/pdfs/Enforcement_of_Domestic_Judgments_on_Civil_and_Commercial_matters.pdf).
28. Civil Procedure Code of the Czech Republic (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://is.muni.cz/el/1422/jaro2008/SOC026/um/99-1963_EN.pdf).
29. Civil Procedure Code of Germany (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html).

Сергей Мегрян

Главный принудительный исполнитель РА,
доцент кафедры гражданского процесса юридического факультета ЕГУ,
кандидат юридических наук

Тигран Маркосян

Член государственной комиссии по защите
экономической конкуренции РА,
преподаватель-координатор консультационной службы
студентов юридического факультета ЕГУ,
кандидат юридических наук

РЕЗЮМЕ

Институт исполнительного листа в контексте права на эффективную судебную защиту

Среди предпосылок возбуждения исполнительного производства первостепенное место занимают исполнительные документы. В настоящей статье институт исполнительного листа анализируется в контексте отечественных и зарубежных теоретических источников, международных документов об исполнительном производстве, законодательства Республики Армения и других стран, правовых позиций ЕСПЧ, Конституционного суда РА, базируясь на принципе процессуальной экономии и необходимости уменьшения нагрузки судов. В результате авторы делают вывод о том, что институт исполнительного листа с точки зрения содержания и процедуры не соответствует применимым к праву на принудительное исполнение судебного акта требованиям эффективности, в частности принципу процессуальной экономии. Авторы предлагают отказаться от института исполнительного листа с применением соответствующих законодательных и технических средств, рассматривая непосредственно судебный акт в качестве исполнительного документа.

Ключевые слова: акт подлежащий принудительному исполнению, исполнительный лист, исполнительный документ, право на судебную защиту, эффективность исполнительного производства, судебная экономия.

Sergey Meghryan

Chief Compulsory Enforcement Officer of the Republic of Armenia,
Associate Professor of the Chair of Civil Procedure YSU Faculty of Law,
Candidate of Law

Tigran Markosyan

Member of the State Commission for the Protection
of Economic Competition of the Republic of Armenia,
Lecturer-Coordinator at Student Law Counselor Center, YSU,
Candidate of Law

SUMMARY

Institute of the writ of execution in the context of the right to effective judicial protection

Among the prerequisites for initiating enforcement proceedings, executive documents are of paramount importance. The institute of the writ of execution is analyzed in this scientific paper in the context of domestic and foreign theoretical sources, international documents on enforcement procedure, procedural laws of the Republic of Armenia and other states, the legal positions of the ECHR, the Constitutional court of the RA; putting in the centre of the research the principle of procedural economy and the imperative to reduce the court overload as well. In the result, the authors conclude that the institute of the writ of execution in terms of content and procedure does not comply with efficiency requirement applicable to the right to enforcement of the judicial acts, in particular the principle of procedural economy. Authors suggest renouncing the institute of a writ of execution with the use of reciprocal legislative and technical means; in case of the judicial acts, considering directly a judicial act as an enforceable document.

Key words: act subject to compulsory enforcement, writ of execution, enforceable title, right to judicial protection, effectiveness of the enforcement procedure, judicial economy.

Բնագիրը ներկայացվել է 01.02.2021թ.

Ընդունվել է տպագրության 09.02.2021թ.

Հոդվածը երաշխավորել է տպագրության (գրախոսել է)

իրավաբանական գիտությունների թեկնածու Վ. Դավթյանը